

Risale-i Nur Külliyyatı'ndan

Tabiat Risalesi

Bediüzzaman Said Nursi

Sadeleştiren ve Yayına Hazırlayan:
Adnan Kayıhan - İlhan Atılgan

Risale-i Nur Külliyyatı'ndan Aslına Sadık Kalınarak Kısmen
Sadeleştirilmiştir
Tabiat Risalesi

Bediüzzaman Said Nursî

Hazırlayanlar
Adnan Kayıhan - İlhan Atılğan

UFUK YAYINLARI / RİSALE-İ NUR KÜLLİYATI

TABİAT RİSALESİ

Copyright © *Ufuk Yayınları*, 2012

Bu eserin tüm yayın hakları Yaran Yayıncılık Tic. Ltd. Şirketi'ne aittir. Eserde yer alan metin ve resimlerin Yaran Yayıncılık Tic. Ltd. Şirketi'nin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Sadeleştiren ve Yayına Hazırlayan

Adnan KAYIHAN - İlhan ATILGAN

Görsel Tasarım

Ali BIYIKLI

Yayın Numarası

127

Basım Tarihi

Şubat 2012

Basım Yeri

Pasifik Ofset Yay. San. Tic. A.Ş.

Güvercin Cad. Baha İş Merkezi

A Blok No: 3/1 Haramidere / İSTANBUL

Tel: (0212) 412 17 00 Faks: (0212) 422 11 51

Ufuk Yayınları

Rasim Paşa Mh. Rıhtım Cd. Derya İş Merkezi

A Blok No: 28/39-48 Kadıköy / İSTANBUL

Tel: (0216) 449 49 09 Faks: (0216) 449 49 11

www.ufukkitap.com

Yirmi Üçüncü Lem'a

TABIAT RİSALESİ

On Yedinci Lem'a'nın On Altıncı Nota'sı iken öneminden dolayı Yirmi Üçüncü Lem'a olmuştur. Bu risale tabiata dayandırılan Allah'ı inkâr düşüncesini bir daha dirilmeyecek şekilde öldürüyor, küfrün temel taşını yerle bir ediyor.

Bir İhtar

Bu risalede, Allah'ı inkâr eden tabiatçıların gittikleri yolun içyüzünün ne kadar akıldan uzak, çirkin ve hurafe olduğu, en az doksan imkânsızlığı içeren dokuz maddede gösterilmiştir. Bu akıl dışılıklar başka risalelerde kısmen izah edildiğinden burada gayet kısaca anlatılmış, bazı basamaklar atlanmıştır. O yüzden bu kadar açık bir hurafeyi meşhur ve zeki filozofların nasıl kabul etmiş olduğu, neden o yoldan gittikleri sorusu birdenbire akla geliyor.

Evet, onlar yollarının içyüzünü görememişler. Şüphesi olanlara, burada yazılan her bir imkânsızlığın sonunda beyan edilen çirkin, tiksinti verici ve akıl dışı¹ HAŞİYE misallerin, onların mezheplerinin özü, gittikleri yolun zorunlu gereği olduğunu çok açık ve kesin delillerle etraflıca anlatmaya ve ispatlamaya hazırım.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ²

Şu ayet-i kerime, olumsuz bir soru cümlesiyle “Cenâb-ı Hakk'ın varlığına dair şüphe olmaz ve olmamalı.” diyerek O'nun varlığının, birliğinin ve benzersizliğinin apaçık olduğunu gösteriyor.

Bu sırrı izah etmeden önce bir hatırlatma

1338'de Ankara'ya gittim.³ Gayet müthiş bir inançsızlık fikrinin, İslam ordusunun Yunan karşısındaki zaferiyle neşelenen müminlerin kuvvetli fikirlerinin içine girmek, onları bozmak ve zehirlemek üzere aldatıcı bir şekilde çalıştığını gördüm. “Eyvah,” dedim, “bu ejderha imanın esaslarına ilişecek!” O zaman, şu ayet-i kerime Cenâb-ı Hakk'ın varlığını ve birliğini apaçık bildirdiği için ondan yardım dileyip Kur'an-ı Hakîm'den alınan, şu dinsizlik fikrinin başını ezecek derecede kuvvetli bir delili Arapça bir Nur risalesinde yazdım. Onu Ankara'da, Yeni Gün Matbaası'nda bastırmıştım. Fakat maalesef Arapça bilen az ve o risaleye önem vererek bakan da nadir olduğundan, gayet kısa ve özet bir şekildeki o kuvvetli delil tesirini göstermedi. Ne yazık ki, o dinsizlik fikri hem yayıldı hem de kuvvet buldu. Mecburen o delilin bir kısmını Türkçe olarak beyan edeceğim. Onun bazı parçaları bazı risalelerde tam izah edildiğinden burada kısaca yazılacaktır. Başka risalelerdeki farklı yerlerde beyan edilmiş çeşitli deliller, bu risalede kısmen birleşiyor; onların her biri bunun bir parçası

hükmüne geçiyor.

Mukaddime

Ey insan! Bil ki, ağızdan çıkan ve dinsizliği îma eden dehşetli kelimeler var. Müminler de onları bilmeden kullanıyor. Mühimlerinden üç tanesini beyan edeceğiz:

Birincisi: “Evcedethü’l-esbab”, yani “Bu şeyi sebepler yaratıyor.”

İkincisi: “Teşekkele binefsihî”, yani “Kendi kendine meydana geliyor, olup bitiyor.”

Üçüncüsü: “İktezathü’t-tabiat”, yani “Tabiatın eseridir, tabiat onu gerektiriyor ve yaratıyor.”

Evet, madem mevcudat var ve inkâr edilemez. Hem her varlık, sanatlı ve hikmetli bir şekilde yaratılıyor. Hem madem hiçbir şey ezeli değil, her şey sonradan oluyor. Ey dinsiz! Herhalde, bir varlığı, mesela şu hayvanı ya âlemdeki sebepler yaratıyor diyeceksin, yani o varlığın, sebeplerin bir araya gelmesiyle ortaya çıktığını söyleyeceksin, ya kendi kendine oluyor diyeceksin, ya tabiatın gereği olarak, onun tesiriyle vücuda geliyor diyeceksin veyahut da onun bir Kadîr-i Zülcelâl’in kudretiyle yaratıldığını kabul edeceksin. Madem, aklen bu dört yoldan başka yol yoktur; ilk üç yolun akıl dışı, hükümsüz ve imkânsız olduğu açıkça ispat edilirse zorunlu olarak, apaçık bir şekilde ve şüphesiz dördüncü yol olan tevhid yolunun doğruluğu kesinleşir.

Birinci Yol

Eşyanın ve varlıkların, âlemdeki sebeplerin bir araya gelmesiyle ortaya çıktığını kabul etmektir. Bunun imkânsızlığını gösteren pek çok noktadan yalnızca üç tanesini sayacağız.

Birincisi

Mesela, bir eczanede çok çeşitli maddelerle dolu yüzlerce cam kavanoz bulunuyor. Onların içindeki maddelerden hayat sahibi bir macun hazırlanması istendi. Hayat veren, harika bir ilaç yapılması gerekti. Biz de geldik, eczanede o canlı macunun, hayat veren ilacın çok sayıdaki unsurlarını, maddelerini gördük. O macunların her birini inceledik.

Anladık ki, o cam kavanozların hepsinden hususi bir ölçüyle, bir-iki damla bundan, üç-dört damla ötekinden, altı-yedi damla başkasından ve bunun gibi çeşitli miktarlarda örnekler alınmış. Eğer birinden bir damla eksik veya fazla alınsa o macun canlı olmaz, hususiyetini kaybeder. O hayat veren ilacı da inceledik. Her bir kavanozdan hususi bir ölçüyle birer madde alınmış, zerre kadar eksik veya fazla olsa ilaçlık hususiyeti kalmaz. Elliden fazla kavanozun her birinden ayrı bir ölçüyle farklı miktarlarda maddeler alınmış.

Acaba o şişelerden alınan farklı miktarların, garip bir tesadüf veya fırtınalı bir havanın şişeleri devirmesi neticesinde bir araya gelmesine hiçbir şekilde imkân ve ihtimal var

mı? Her birinden yalnızca alınan miktar kadar akması, o maddelerin toplanıp o macunu meydana getirmesi hiç mümkün mü? Acaba bundan daha hurafe, akıl dışı, bâtil bir şey olabilir mi? Eşek katmerli bir eşekliğe girse, sonra insan olsa “Bu fikri kabul etmem!” deyip kaçacaktır.

İşte bu misaldeki gibi her bir canlı, elbette hayat sahibi bir macundur ve her bir bitki, hayat veren bir ilaç gibidir. Onlar çok çeşitli ve gayet hassas bir ölçüyle alınan maddelerden yapılmıştır.

Eğer sebeplere, toprak, hava, su gibi unsurlara dayandırılrsa ve “Şu canlıyı sebepler yarattı.” dense, bu, aynen eczanedeki macunun şişelerin devrilmesiyle meydana geldiğini söylemek gibi, yüz derece akıldan uzak, imkânsız ve bâtil bir iddia olur.

Kısacası: Şu büyük âlem eczanesinde Hakîm-i Ezelî'nin kaza ve kader ölçüsüyle alınan, hayat için gerekli maddeler sonsuz bir hikmet, ilim ve her şeyi kuşatan bir irade ile meydana gelebilir. “Bunlar kör, sağır, sınırsız, sel gibi akan, her yerde bulunan unsurların, tabiatın ve sebeplerin işidir.” diyen bedbaht, “O hayret verici ilaç, şişelerin devrilmesiyle kendi kendine olmuştur.” diye akılsızca, saçma sapan konuşan sarhoş bir ahmaktan daha ahmaktır. Evet, bu küfür ahmakça, sarhoşça, divanece bir hezeyandır.

İkincisi

Eğer her şey, Vahid ve Ehad Kadîr-i Zülcelâl'e verilmeyip sebeplere dayandırılrsa, âlemdeki pek çok unsurun ve sebebin, her bir canlının varlığına müdahalesini kabul etmek gerekir. Halbuki sinek gibi küçük bir varlığın vücudunda çeşitli ve birbirine zıt sebeplerin kusursuz bir intizam, gayet hassas bir ölçü ve tam bir ittifak ile bir araya gelmesi, o kadar açık bir şekilde imkânsızdır ki, sinek kanadı kadar şuuru bulunan, “Bu, akıl dışıdır, olamaz!” diyecektir. Evet, bir sineğin küçücük cismi, kâinattaki çoğu unsurla ve sebeple alâkalıdır, hatta onların bir özetidir. Eğer o sineğin yaratılışı Kadîr-i Ezelî'ye verilmezse maddî sebeplerin onun yaratılışında bizzat hazır bulunması, küçücük cismine girmesi gerekir. Hatta cisminin küçük bir misali olan gözündeki bir hücreciğe girmeleri lâzımdır. Çünkü sebep maddî ise neticesinin yanında ve içinde bulunması şarttır. Şu halde, iki sineğin iğne ucu gibi parmaklarının sığmadığı o hücrecikte âlemdeki temel unsurların ve tabiatın maddî olarak bulunup usta gibi çalıştığını kabul etmek gerekir.

Sofistlerin en ahmakları bile böyle bir iddiadan utanır.

Üçüncüsü

الْوَادِدُ لَا يَصْدُرُ إِلَّا عَنِ الْوَاحِدِ⁴ yani, “Bir varlık bir bütünse, elbette bir tek elden ortaya çıkmış olabilir.” cümlesi, doğrulanmış bir kaidedir. Bilhassa o varlık, gayet mükemmel bir intizama ve hassas bir ölçüye sahipse, her şeyle irtibatı bulunan bir hayata mazhar ise bu açıkça, onun ayrılık ve karışıklık sebebi olan farklı ellerden çıkmadığını, kudret

ve hikmet sahibi bir tek el tarafından yaratıldığını gösterir. Şu halde, o muntazam, ölçülü ve tek varlığı; sayısız, cansız, cahil, sınırlarını aşan, şuursuz, karmakarışıklık içinde, kör ve sağır tabiî sebeplerin karmakarışık ellerine –sayısız imkân yolları içinde bir araya gelip birbirine karıştığında o sebeplerin körlüğü, sağırlığı arttığı halde– isnat etmek, yüz imkânsızlığı birden kabul etmek kadar akıldan uzaktır.

Haydi, bu imkânsızlığı görmezden gelem, fakat maddî sebeplerin tesiri elbette doğrudan temasla olur. Halbuki o tabiî sebepler, canlı varlıkların cismiyle, dış yüzüyle temas eder. Fakat görüyoruz ki, maddî sebeplerin elinin yetişemediği ve temas edemedikleri o canlının iç yüzü, dışından on kat daha muntazam, daha güzel, sanatça daha mükemmeldir. Maddî sebeplerin elleri ve âletleriyle hiçbir şekilde sığamayacakları, belki dış yüzüne de tam temas edemedikleri küçücük bir canlı, küçük hayvancıklar, en büyük varlıklardan sanatça daha hayret verici, yaratılış bakımından benzersiz oldukları halde, onları cansız, cahil, kaba, uzak, büyük ve birbirine zıt sağır, kör sebeplere dayandırmak ancak yüz derece kör, bin derece sağır olmakla mümkündür!

İkinci Yol

“Teşekkele binefsihî”, yani her şey kendi kendine meydana geliyor. Bu cümlede de birçok imkânsızlık var; her yönden bâtıldır, akıl dışıdır. Örnek olarak bunların üç tanesini göstereceğiz:

Birincisi

Ey inat eden inkârcı! Benliğin, gururun seni o kadar ahmaklaştırmış ki, yüz imkânsızlığı birden mümkün görmeyi, bir derece kabul ediyorsun. Fakat sen canlı bir varlıksın; basit, cansız ve değişmez bir madde değilsin. Daima yenilenmeye doğru giden, gayet muntazam bir makine, harika, sürekli değişen bir saray gibisin. Vücudunda her an zerrelere çalışıyor. Senin bedeninin kâinatla bilhassa rızkın ve türünün devamı yönünden alâkalıdır, onunla alışveriş halindedir. Bedeninde çalışan zerrelere, o münasebeti ve alâkayı bozmamak için dikkat ediyorlar. Adımlarını tedbirle atıyorlar. Âdeta bütün kâinata bakıyor, senin münasebetlerini kâinatta görüp öyle vaziyet alıyorlar. Sen görünen ve görünmeyen duygularınla, dünyadan o zerrelere şu harika vaziyetine göre istifade edersin. Eğer bedenindeki zerrelere, Kadîr-i Ezelî'nin kanunuyla hareket eden küçücük memurlar, O'nun bir ordusu, kader kaleminin uçları (her zerre bir kalem ucu) veya kudret kaleminin noktaları (her zerre bir nokta) olduğunu kabul etmezsen; bedeninin her tarafıyla beraber senin sadece gözünde çalışan her bir zerrede, münasebetli olduğun bütün kâinatı görecek birer göz ve bütün geçmişini, geleceğini, neslini, aslını, bedenindeki maddelerin kaynaklarını ve rızkının madenlerini bilecek, tanıyacak, yüz dâhininki kadar bir akıl bulunduğunu farz etmen gerekir. Bu meselelerde zerre kadar akıllı olmayan senin gibi birinin tek bir zerresine bin Eflatun kadar ilim ve şuur vermek, bin derece katmerli, akılsızca bir hurafeciliktir!

İkincisi

Senin vücudun bin kubbeli harika bir saraya benzer. O sarayın her kubbesinde taşlar, direksiz olarak baş başa vermiş, boşlukta durdurulmuştur. Hatta vücudun, bu saraydan bin defa daha hayret vericidir. Çünkü o beden sarayı, kusursuz bir düzenle daima yenilenmektedir. Gayet harika olan ruhu, kalbi ve manevî latifeleri görmezden gelsek bile, yalnız bedenindeki her uzuv, kubbeli birer menzil gibidir. Zerreler, o kubbedeki taşlar misali birbirleriyle kusursuz bir denge ve düzen içinde baş başa verip harika bir bina meydana getiriyor, fevkalâde bir sanat, göz ve dil gibi hayret verici birer kudret mucizesi gösteriyorlar. Eğer o zerrelerin, şu âlemin Ustasının emrine uyan birer memur olduğunu kabul etmezsen, her birinin, gayet sınırlı ve mutlak bir surette olmakla beraber, bedeninin bütün zerrelerine hem mutlak hâkim, hem mutlak mahkûm, hem onların benzeri, hem hâkimiyet noktasında zıddı, hem yalnız Vâcibü'l-Vücûd'a mahsus çoğu sıfatın kaynağı olduğunu kabul etmen gerekir. Zerre kadar şuuru bulunan, birlik sırrıyla yalnız Vahid ve Ehad bir Zât'ın eseri olabilecek çok muntazam, sanatlı bir varlığı o sayısız zerrelerle isnat etmenin pek açık bir şekilde imkânsız, hatta yüz derece imkânsız olduğunu anlar.

Üçüncüsü

Eğer vücudunun, Vahid ve Ehad olan Kadîr-i Ezelî'nin kaleminden çıkmış bir mektup olduğunu kabul etmez ve onu tabiata, sebeplere bağlı matbu bir kitap farz edersen, bedenindeki tek bir hücreden başlayarak birbiri içinde daireler gibi, binlerce birleşik madde adedince tabiat kalıplarının bulunması gerekir. Çünkü mesela bu elimizdeki kitap eğer bir mektup olsa bir tek kalem, kâtibinin ilmüne dayanarak onun tamamını yazar. Eğer bunun bir mektup olduğu kabul edilmez, şu kitap kâtibinin kalemine verilmez, kendi kendine olmuş denir ya da tabiata atfedilirse o zaman matbu bir kitap gibi, her bir harfi için ayrı ayrı birer demir kalem lâzımdır ki, basılabilsin.

Nasıl ki bir matbaada, alfabedeki harfler adedince demir harf bulunur ve böylece kitap basılır. İşte o vakit, bir tek kaleme bedel, o harfler sayısınca kalemler bulunması gerekir. Hatta bazen olduğu gibi, büyük bir harfin içine küçük bir kalemle, ince hatla bir sayfa yazılmışsa o bir tek harf için binlerce kalem lâzım gelir. Belki harfler birbirinin içine girip senin bedeninin gibi muntazamca şekil alıyorsa o vakit her bir dairede, her bir parçası için o birleşik maddeler miktarınca kalıp gerekir. Haydi, diyelim ki içinde yüz muhal bulunan bu ihtimali mümkün kabul etsen bile bu muntazam sanatlı demir harfleri, mükemmel kalıpları ve kalemleri yapmak için yine –bir tek kâtime verilmezse– onların sayısınca kalem, kalıp ve harf lâzımdır. Çünkü onlar da muntazam bir sanatla yapılmıştır. Ve böyle zincirleme gittikçe gider...

İşte sen de anla, bu öyle bir fikirdir ki, içinde senin zerrelerin sayısınca imkânsızlık ve hurafe bulunuyor. Ey inat eden inkârcı! Utan ve bu dalâletten vazgeç!

Üçüncü Yol

“İktezathü't-tabiât”. Yani, tabiat gerektiriyor ve yapıyor. Bu hükümde de pek çok imkânsızlık var. Örnek olarak üçünü göstereceğiz.

Birincisi

Eğer varlıkların, bilhassa canlıların her şeyi gören bir kudret tarafından hikmetle ve sanatla yaratılışı Şems-i Ezelî'nin kader ve kudret kalemine verilmeyip kör, sağır, düşüncesiz olan tabiata ve kuvvete isnat edilirse; tabiatın, yaratmak için her şeye, görünmeyen sayısız makine ve matbaa yerleştirdiğini veyahut her şeyde kâinatı yaratıp idare edecek bir kudret ve hikmet bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Nasıl ki, güneşin cilveleri ve akisleri, yeryüzündeki zerre kadar cam parçalarında ve damlalarda görünüyor. Eğer o misalî ve yansıyan güneşçikler, gökteki güneşe isnat edilmezse; bir kibrit çöpünün ucunun sığmadığı bir zerrecik cam parçasında tabî, fitrî ve güneşin hususiyetlerine sahip, görünüşte küçük, mânen çok derin bir güneşin bağımsız varlığını kabul etmek, camı meydana getiren zerreler adedince güneşler bulunduğunu farz etmek gerekir. Aynen bu misaldeki gibi, varlıklar ve canlılar doğrudan doğruya Ezelî Güneş olan Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin cilvelerine verilmezse her bir varlıkta, bilhassa her bir canlıda sınırsız bir kudret ve irade, sonsuz bir ilim ve hikmet taşıyan bir tabiat, bir kuvvet, âdetâ bir ilah bulunduğunu kabul etmek lâzım gelir. Böyle bir düşünce ise kâinattaki muhallerin en bâtılı, en hurafesidir. Kâinatın Yaratıcısının sanatını fârazi, önemsiz, şuursuz tabiata veren insan, elbette, hayvandan yüz kat daha hayvan, daha şuursuz olduğunu gösterir.

İkincisi

Eğer şu gayet düzenli, dengeli, sanatlı ve hikmetli varlıklar sonsuz kudret ve hikmet sahibi bir Zât'a verilmeyip tabiata isnat edilirse, tabiatın, her bir parça toprakta Avrupa'nın bütün matbaaları ve fabrikaları sayısınca makinelerinin, matbaalarının bulunduğunu kabul etmek gerekir. Ancak o zaman o toprak parçası, yuva ve tezgâh olduğu sayısız çiçek ve meyvenin yetişmesini ve meydana gelmesini sağlayabilir. Çünkü saksılık vazifesi gören bir kâse toprağın, içine tohumları sırayla atılan bütün çiçeklerin birbirinden çok farklı şekil ve mahiyetlerini ortaya çıkarma ve tasvir etme kabiliyetine sahip olduğu, bilfiil görülüyor. Eğer Kadîr-i Zülcelâl'e verilmezse, o saksıdaki toprakta her bir çiçek için görünmez, ayrı ayrı, tabî birer makine bulunması gerekir, yoksa bu hal meydana gelemez.

Çünkü nutfeler ve yumurtalar gibi tohumların da maddeleri ortaktır. Yani hidrojen, oksijen, karbon ve azotun düzensiz, şekilsiz, hamur gibi karışımından ibaret olmakla beraber; hava, su, sıcaklık, ışık dahi basit ve şuursuz bir şekilde, her şeye karşı sel gibi gittiğinden, o sayısız çiçeklerin o topraktan ayrı ayrı, gayet muntazam ve sanatlı bir

surette çıkması, o saksıdaki toprakta Avrupa kadar görünmez ve küçük ölçekte matbaalar ve fabrikalar bulunmasını açıkça ve zorunlu olarak gerektiriyor. Ta ki, bu kadar canlı kumaşı ve ayrı ayrı nakışlı binlerce dokumayı yapabilsinler.

İşte her şeyi tabiata bağlayanların Allah'ı inkâr düşüncesi, akıl dairesinin ne kadar dışına sapsmıştır, kıyasla. Ve tabiatı yaratıcı zanneden insan suretindeki ahmak sarhoşların “ilim sahibi ve akıllıyız” diye iddia ettikleri halde akıldan ve fenden ne kadar uzak düştüklerini, hiçbir şekilde mümkün olmayan bir hurafeyi kendilerine meslek edindiklerini gör, gül ve tükür!

Eğer dersin ki: Varlıklar tabiata isnat edilirse böyle hayret verici derecede akıl dışı ihtimaller, gerçekleşmesi mümkün olmayan zorluklar ortaya çıkıyor. Acaba Ehad ve Samed Zât'a verildiği zaman o zorluklar nasıl ortadan kalkıyor? O imkânsızlıklar, kolay olan vücûba⁵ nasıl dönüşüyor?

Cevap: Birinci muhalde nasıl ki, güneşin aksinin cilvesi tam bir kolaylık içinde, zahmetsizce en küçük cansız zerrecikten en büyük denizin yüzüne kadar feyzini ve tesirini misalî güneşçiklerle gösterdiği halde, eğer güneşle bağı kesilse her bir zerrecikte bizzat tabiî bir güneşin imkânsızlık derecesinde zor olan varlığını kabul etmek gerektiği söylendi. Aynen öyle de, her bir varlık doğrudan doğruya Ehad ve Samed Yaratıcıya verilirse vücûb derecesinde bir kolaylıkla, bağ ve tecelliyle bir varlığa gereken her şey ona yetiştirilebilir.

Eğer o bağ kesilse, o memuriyet başıbozukluğa dönse, her bir varlık kendi başına kalsa ya da tabiata bırakılsa; o zaman imkânsızlık derecesinde yüz bin zorlukla sinek gibi bir canlının, kâinatın küçük bir fihristi olan harika vücut makinesini kendisinin yarattığını, içindeki kör tabiatın, kâinatı yaratacak ve idare edecek bir kudrete ve hikmete sahip olduğunu farz etmek gerekir. Bu ise bir değil, binlerce muhaldir.

Kısacası: Nasıl ki Vâcibü'l-Vücûd'un ortağının ve benzerinin olması imkânsızdır, akıl dışıdır. O'nun rubûbiyetine ve eşyanın yaratılışına başkalarının müdahalesi de aynı şekilde imkânsız ve akıl dışıdır.

İkinci muhaldeki zorluk ise şudur: Farklı risalelerde ispat edildiği gibi, eğer Vahid ve Ehad Cenâb-ı Hakk'a verilirse bütün eşyanın yaratılışını izah etmek, sadece bir şeyin yaratılışını izah etmek gibi kolay olur. Eğer sebeplere ve tabiata verilirse bir tek şeyin yaratılışını izah etmenin bütün eşya kadar zor olduğu, birçok kesin delille ispatlanmıştır. Bir delilin özeti şudur:

Nasıl ki bir adam, askerlik veya memuriyet unvanıyla bir padişaha bağlansa onun verdiği güçle şahsî kuvvetinin yüz bin kat üstündeki işleri yapabilir. Padişahı adına bazen bir şahı esir edebilir. Çünkü gördüğü işler ve yaptığı eserler için gerekli şeyleri ve kuvvetini kendisi taşıyor, taşımaya mecbur olmuyor. O kuvveti ve teçizatı,

kendisiyle bağı sebebiyle padişahın hazineleri ve arkasındaki dayanak noktası olan ordu taşıyor. Demek ki, o askerin gördüğü işler, bir padişahın işi gibi şahane, gösterdiği eserler ise bir ordunun eseri gibi harika olabilir.

Nasıl ki karınca, o memuriyet sayesinde Fira-vun'un sarayını yıkmıştır. Sinek o bağ ile Nemrut'u öldürmüştür.⁶ Ve buğday tanesi gibi bir çam çekirdeği, o sayede koca bir çam ağacının bütün programını saklar.⁷ HAŞİYE Eğer o bağ kesilir, o asker terhis edilirse, yapacağı işler için gerekli şeyleri ve kuvvetini, sırtında ve elinde taşımaya mecbur kalır. İşte o zaman, ancak elindeki o küçücük kuvvet ve sırtındaki cephane kadar iş görebilir. Önceki vaziyetinde gayet kolay yaptığı işler ondan istense, elbette, elinde bir ordunun kuvvetini ve sırtında bir padişahın savaş teçhizatı fabrikasını taşıması gerekir. İnsanları güldürmek için tuhaf hurafeler ve masallar anlatan maskaralar bile bu hayalden utanırlar!

Sözün Özü: Her varlığın yaratılışını Vâcibü'l-Vücûd'a atfetmenin vücûbiyet⁸ derecesinde bir kolaylığı var. Tabiata yaratıcılık vermek ise imkânsızlık derecesinde zorluğu kabul etmek ve akıl dairesinin dışına çıkmaktır.

Üçüncüsü

Bazı risalelerde anlatılan, bu imkânsızlığı izah edecek iki misal:

Birinci Misal

Issız bir çölde, medeniyetin meydana getirdiği bütün eserlerle donatılıp süslenen bir saraya çok vahşi bir adam girmiş, içeriye bakmış. Kusursuz bir sanatla yapılan binlerce eşyayı görmüş. Vahşiliğinden ve ahmaklığından, “Dışarıdan kimse müdahale etmeden, bu sarayı her şeyiyle, içeriden biri yapmıştır.” diyerek incelemeye başlamış. Neye baksa o sıg aklı bile bunları içeriden birinin yapabileceğini mümkün görmemiş.

Sonra o sarayın yapılış programının, içindekilerin fihristinin ve idare kanunlarının yazılı olduğu bir defter görmüş. Gerçi o elsiz, gözsüz ve çekişsiz defterin de şu sarayı yapmak ve süslemek için içerideki diğer şeyler gibi hiçbir kabiliyeti yokmuş, fakat adam çaresiz kalarak, mecburen diğer şeylere nispeten ilmî kanunların bir unvanı olması yönüyle, sarayı tamamen bu defterle münasebetli gördüğünden, “Bu sarayı inşa eden, düzenleyen ve süsleyen, bu eşyayı yapan ve yerleştiren işte şu defterdir.” diyerek ilkelliğini ahmakların, sarhoşların saçma sapan konuşmalarına çevirmiş.

İşte aynen bunun gibi, misaldeki saraydan sonsuz derece daha muntazam, mükemmel ve her tarafı mucizevî hikmetlerle dolu şu âlem sarayının içine, Cenâb-ı Hakk'ın ulûhiyetini inkâr yolunda giden “tabiatçılık” fikrini taşıyan vahşi bir insan girer. Onun, mümkinat dairesi dışındaki Vâcibü'l-Vücûd Zât'ın sanatının eseri olduğunu düşünmez. O'ndan yüz çevirerek mümkinat dairesi içinde ilahî kader kanununun yazboz levhası hükmündeki, ilahî kudretin icraat kanunlarının değişen ve yenilenen bir defteri olan, pek

yanlış ve hatalı bir şekilde “tabiat” adı verilen bir ilahî kanunlar mecmuası, bir Rabbanî sanat fihristi görür. **Der ki:**

“Madem bu eşya bir sebep ister, hiçbir şeyin eşyayla bu defter gibi bir münasebeti görünmüyor. Gerçi bu gözsüz, şuursuz, kudretsiz defterin, mutlak rubûbiyetin işi olan ve sınırsız bir kudreti gerektiren yaratma fiilini gerçekleştirmesini hiçbir şekilde akıl kabul etmez. Fakat madem Ezelî Yaratıcı’yı kabul etmiyorum, öyleyse en iyisi ‘Şu âlemi bu defter yapmıştır ve yapıyor’ diyeyim.”

Biz de deriz ki: “Ey ahmaklığını ahmakların en ahmağından almış sarhoş ahmak! Başını tabiat bataklığından çıkar, etrafına bak! Zerrelerden gezegenlere kadar bütün varlıkların, ayrı ayrı dillerle şahadet ettikleri ve parmaklarıyla gösterdikleri Sâni-i Zülcelâl’i gör! O sarayı yapan ve o deftere sarayın programını yazan Nakkâş-ı Ezelî’nin cilvesini tanı, fermanına bak, Kur’an’ını dinle, böyle saçma sapan konuşmaktan kurtul!..”

İkinci Misal

Vahşi bir adam muhteşem bir kışlaya girer. Çok düzenli bir ordunun topluca, beraberce talimlerini, muntazam hareketlerini seyrederek.

Bir kumandanın işaretiyle bir taburun, bir alayın, bir tümenin kalktığını, oturduğunu, harekete geçtiğini, bir emirle ateş ettiğini görür. Onun sığ ve ilkel aklı, devletin koyduğu düzenle ve padişahın kanunuyla bir kumandanın bir orduyu idaresini anlamayıp inkâr ettiğinden, o askerlerin iplerle birbirlerine bağlı olduklarını hayal eder. O hayalî iplerin ne kadar harika olduğunu düşünüp hayret içinde kalır.

Sonra bir cuma günü Ayasofya gibi gayet büyük bir camiye gider, cemaate katılır. O Müslüman cemaatin, bir imamın sesiyle beraberce kalktığını, eğildiğini, secde ettiğini, oturduğunu görür. Manevî ve semavî kanunlar bütünü olan şeriatı ve Şeriat Sahibi’nin emirlerinden gelen manevî düsturları anlamadığından, o cemaatin maddî iplerle birbirine bağlı olduğunu ve o hayret verici iplerin onları esir edip oynattığını zanneder. En vahşi, insan suretindeki canavar hayvanları dahi güldürecek derecede insanı maskara eden bir fikirle çıkar gider.

İşte aynen bu misaldeki gibi, Ezel ve Ebed Sultanı’nın sayısız askerinin muhteşem bir kışlası olan şu âleme ve o Ezelî Mâbud’un kusursuz bir mescidi olan şu kâinata, tam bir ilkelik suretindeki inkârcı tabiat fikrini taşıyan bir adam girer. İşte o Ezelî Sultan’ın hikmetinden gelen, kâinattaki düzenin manevî kanunlarını maddî kabul etmek; rubûbiyet saltanatının görünmez kaidelerini, o Ezelî Mâbud’un büyük yaratılış kanunlarının manevî ve yalnız ilimle sabit bulunan hükümlerini ve düsturlarını birer maddî varlık farz etmek; ilahî kudretin yerine, ilim ve kelâmdan gelen ve yalnız ilim yoluyla sabit olan o kanunları ikame etmek; onlara yaratma kudreti atfetmek, sonra da “tabiat” adını vermek ve Rabbanî kudretin yalnızca bir cilvesi olan kuvveti, kudret sahibi ve müstakil

bir güç sahibi kabul etmek, misaldekinden bin defa daha aşağı bir vahşettir!

Kısacası: Her şeyi tabiata bağlayanların tabiat dedikleri, vehmedilen ve hakikati bulunmayan şey, eğer haricî bir hakikate sahip ise olsa olsa,

- Bir sanat olabilir, yaratıcı ve sanatın sahibi olamaz.
- Bir nakış olabilir, nakkaş olamaz.
- Bir hükümler bütünü olabilir, hâkim olamaz.
- Bir yaratılış kanunu olabilir, kanun koyucu olamaz.
- Yaratılmış bir izzet perdesi olabilir, var eden olamaz.
- Dış tesirle meydana gelmiş bir varlık olabilir, yaratıcı bir fail olamaz.
- Kanundur, kudret değil; kadir olamaz.
- Vasıta ve araçtır, kaynak olamaz.

Netice: Madem mevcudat var ve madem On Altıncı Nota'nın başında dendiği gibi bir şeyin varlığına, aklen dört yoldan başka yol düşünülemez. O dört yoldan üçünün bâtil olduğu –her biri üç apaçık muhal ile– kesin bir şekilde ispat edildi. Elbette, zorunlu olarak ve açıkça dördüncü yol olan tevhid yolunun doğruluğu, kati bir surette görünüyor. Bu dördüncü yol, baştaki ²فَاَطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ² ayetiyle, Zât-ı Vâcibü'l-Vücûd'un ulûhiyetini, her şeyin doğrudan doğruya O'nun kudret elinden çıktığını, göklerin ve yeryüzünün tasarrufu altında bulunduğunu şeksiz ve şüphesiz, apaçık şekilde gösteriyor.

Ey her şeyi sebeplere bağlayan ve tabiata tapan zavallı insan! Madem her şey gibi tabiat da yaratılmıştır; çünkü sanatlıdır ve sürekli yenileniyor. Madem her sebebin neticesi gibi görünüşteki sebebi de sanatlı bir şekilde yaratılmıştır. Ve madem bir şeyin varlığı, pek çok şeye ve şarta bağlıdır. O halde, tabiatı ve o sebebi yaratan bir Kadîr-i Mutlak var. O'nun ne ihtiyacı var ki, aciz vasıtaları rubûbiyetine ve yaratıcılığına ortak etsin? Hâşâ! O, doğrudan doğruya sebebin neticesini sebep ile beraber yaratarak isimlerinin cilvelerini ve hikmetini göstermek için bir tertip ve düzenle, sebeple netice arasına görünüşte bir yakınlık koymuştur. Eşyanın zahirî kusurlarına, merhametsizliklere ve noksanlıklara merci olması için sebepleri ve tabiatı kudret eline perde yapmış, izzetini o suretle korumuştur.

Acaba bir saat ustasının, önce saatin çarklarını yapıp sonra onları düzenlemesi mi, yoksa o çarkların içinde harika bir makine yapıp sonra saat haline gelmeleri için onları bu makinenin cansız ellerine vermesi mi daha kolaydır? Acaba şu ikinci ihtimal, imkân dışında değil midir? Haydi, o insafsız aklınla sen söyle, sen hüküm ver!

Veyahut bir kâtip mürekkep, kalem ve kâğıt getirse onlarla bir kitabı bizzat yazması mı daha kolaydır; yoksa o kâğıdın, mürekkebin ve kalemin içinde o kitaptan daha sanatlı,

daha zahmetli, yalnız o kitaba mahsus bir yazı makinesi icat etmesi, sonra da o şuursuz makineye “Haydi sen yaz!” deyip kendisi karışmadan onun yazmasını beklemesi mi daha kolaydır? Acaba bu ikinci şık, kitabı yazmaktan yüz defa daha zor değil midir?

Eğer dersin ki: Evet, bir kitabı yazan makinenin icadı, o kitabı yazmaktan yüz defa daha zordur. Fakat o makine, aynı kitabın birçok nüshasının yazılmasına vasıta olduğundan belki bunda bir kolaylık vardır?

Cevap: Nakkâş-ı Ezelî, sınırsız kudretiyle isimlerinin sonsuz cilvelerini her an tazeleyerek ayrı ayrı şekillerde göstermek için eşyayı ve hususi simaları öyle bir surette yaratmıştır ki, o Samed Yaratıcının birer mektubu ve kitabı hükmündeki eserlerinin hiçbiri, diğerlerinin aynısı olmaz. Şüphesiz her bir varlığın siması, ayrı mânâları ifade etmek için farklı olacaktır.

Eğer gözün varsa insanın simasına bak! Hazreti Âdem'den bugüne, belki ebediyete kadar, bu küçük simada esas uzuvlar aynı olmakla beraber, her birinin diğer bütün simalara karşı ayırt edici birer alâmetinin kesinlikle sabit olduğunu gör. Bu sebeple her yüz ayrı bir kitaptır. Yalnız sanatın tanzimi için ayrı bir yazı takımı, ayrı bir tertip ve telif gerektirir. Ve maddelerini bir araya getirmek, vücuda lâzım olan her şeyi yerleştirmek için bütün bütün başka bir tezgâh ister.

Haydi, farz-ı muhal, tabiata bir matbaaymış gibi bakalım. Fakat bir matbaa, gerekli dizgi ve basma işinden, yani harfleri belli bir düzende kalıba sokmaktan başka, yaratılmaları o işten yüz derece daha zor olan maddeleri âlemin her tarafından hususi bir ölçüyle ve düzenle getirmek, yaratmak ve elde etmek için yine o matbaayı yaratan Kadîr-i Mutlak'ın kudretine ve iradesine muhtaçtır. Demek ki, tabiatın matbaa olma ihtimali ve varsayımı, tamamen mânâsız bir hurafedir.

İşte bu saat ve kitap örneklerindeki gibi, her şeyi benzersiz bir sanatla yaratan, her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi Yüce Allah, sebepleri nasıl var ettiyse onların neticelerini de yaratıyor. Hikmetiyle, neticeleri sebeplere bağlıyor. Cenâb-ı Hak, kâinattaki hareketleri düzenleyen yüce yaratılış kanunlarının bir cilvesini ve eşyadaki o cilveye yalnızca bir ayna olan eşyanın tabiatını, iradesiyle tayin etmiştir. Ve o tabiatın haricî varlığa mazhar olan yönünü kudretiyle var etmiş, eşyayı o tabiat üzere yaratmış, birbirine karıştırmıştır. Acaba akla son derece uygun ve sayısız delilin neticesi olan bu hakikatin kabulü mü kolaydır; yoksa cansız, şuursuz, yaratılmış, sanatla yapılmış, o sebep ve tabiat dediğiniz basit maddelere, her bir şeyin varlığı için gereken sınırsız donanımın verilip onların yaptığı işleri her şeyi görerek, hikmetli bir şekilde kendi kendilerine yaptıklarını kabul etmek mi daha kolaydır? Birinci şık vücut derecesinde gerekli değil midir? Ve ikinci şık imkânsızlık derecesinde, akıl dışı değil midir? Bunu, senin o insafsız aklının insafına havale ediyoruz.

Her şeyi tabiata bağlayan inkârcı diyor ki:

Madem beni insafa davet ediyorsun. Ben de şimdiye kadar gittiğimiz yolun yanlış, yüz derece akıl dışı, gayet zararlı ve son derece çirkin olduğunu itiraf ediyorum. Zerre kadar şuuru bulunan, daha önce ortaya koyduğunuz delillerden anlayacaktır ki, sebeplere ve tabiata yaratıcılık atfetmek imkânsız ve akıl dışıdır. Her şeyi doğrudan doğruya Vâcibü'l-Vücûd'a vermek vaciptir, zorunludur. ¹⁰الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْإِيمَانِ deyip iman ediyorum.

Yalnız bir şüphem var: Cenâb-ı Hakk'ın Yaratıcı olduğunu kabul ediyorum, fakat bazı küçük sebeplerin önemsiz şeylerde yaratmaya müdahalesi ve bir parça övgüye mazhar olması, rubûbiyet saltanatına ne zarar verir? O'nun saltanatından bir şey azalır mı?

Cevap: Bazı risalelerde açıkça ispat ettiğimiz gibi, *hâkimiyetin gereği, müdahaleyi reddetmektir*. Hatta basit bir hükümdar ya da bir idareci, hâkimiyet dairesine oğlunun bile müdahalesini kabul etmez. Hatta bazı dindar padişahların, hâkimiyetlerine karışacakları zannıyla, halife oldukları halde masum evlatlarını katletmeleri, bu “müdahaleyi ret kanunu”nun hâkimiyette ne kadar esaslı bir şekilde hükmettiğini gösteriyor. Bir nahiyede iki müdürden tut bir memlekette iki padişaha kadar, hâkimiyetteki bağımsızlığın gerektirdiği “ortaklığı kabul etmeme kanunu” insanlık tarihinde çok hayret verici karışıklıklarla kuvvetini göstermiştir.

İşte aciz ve yardımlaşmaya muhtaç insanlardaki amirlik ve hâkimiyetin bir gölgesinin, başkasının müdahalesini ne derece reddettiğini ve yasakladığını, hâkimiyetinde nasıl ortak kabul etmediğini ve makamındaki tek başınlığını son derece tutucu bir şekilde korumaya çalıştığını gör! Sonra mutlak hâkimiyete rubûbiyet derecesinde, mutlak amirliğe ulûhiyet derecesinde, mutlak birliğe ehadiyet derecesinde ve mutlak istiğnaya mutlak kudret derecesinde sahip olan bir Zât-ı Zülcelâl'in, bu müdahaleyi reddetmesinin ve sebepleri ortaklıktan men etmesinin o hâkimiyetin ne kadar zaruri ve vacip bir gereği olduğunu kıyaslayabilirsen kıyasla...

İkinci bir şüphem: Bazı sebepler, bazı basit varlıkların kulluğuna bir parça merci olsa, zerrelere gezegenlere kadar, Mâbud-u Mutlak olan Vâcibü'l-Vücûd Zât'a bakan varlıkların kulluğuna ne zarar gelir?

Cevap: Bu kâinatın sonsuz hikmet sahibi Hâlıkı, kâinatı bir ağaç hükmünde yaratıp onun en mükemmel meyvesini şuur sahipleri, şuur sahiplerinin içinde en kuşatıcı meyveyi ise insan yapmıştır. O mutlak, hiçbir şeye bağlı olmayan Hâkim ve Âmir, kendini sevdirmek ve tanıtmak için kâinatı yaratan o Vahid ve Ehad, bütün kâinatın meyvesi insanı ve insanın en mühim neticesi, hatta yaratılışının gayesi ve hayatının semeresi olan şükür ve ibadeti hiç başka ellere verir mi? Hikmetine tamamen zıt bir şekilde, yaratılışın neticesini ve kâinatın meyvesini abes kılar mı? Hâşâ ve kellâ!..

Hem hikmetini ve rubûbiyetini inkâr ettirecek bir tarzda mahlûkatın başkalarına ibadet etmesine rıza gösterir mi, buna hiç izin verir mi? Kendini icraatıyla sonsuz derecede

sevdirdiği ve tanıttığı halde, en mükemmel mahlûklarının şükür ve minnettarlıklarını, kendilerini sevdirmeye çalışmalarını ve kulluklarını başka sebeplere vermekle Zât'ını unutturup kâinattaki yüce maksatlarını inkâr ettirir mi? Ey her şeyi tabiatın yarattığı iddiasından vazgeçen arkadaş! Haydi, sen söyle!

O adam diyor ki: “Elhamdülillâh, bu iki şüphem de yok oldu. Cenâb-ı Hakk'ın birliğine ve hakkıyla ibadete lâayık zâtın O olduğuna, O'ndan başkasının ibadete lâayık olmadığına dair o kadar parlak ve kuvvetli iki delil gösterdin ki, onları inkâr etmek, güneşi ve gündüzü inkâr etmek gibi bir büyüklük taslamak olur.”

Sonsöz

Allah'ı inkâra dayanan tabiat fikrini terk edip imana gelen adam diyor ki: “Elhamdülillâh, şüphem kalmadı, yalnız cevabını merak ettiğim birkaç soru var.”

Birinci Soru

Pek çok tembelin ve namazı terk etmiş olanların şöyle dediklerini işitiyoruz:

“Cenâb-ı Hakk'ın bizim ibadetimize ne ihtiyacı var ki, Kur'an'da çok şiddetle ve ısrarla ibadeti terk etmeyi yasaklayıp terk edenleri cehennem gibi dehşetli bir cezayla tehdit ediyor.¹¹ Önemsiz, küçük bir hataya karşı sonsuz bir şiddet göstermek, ölçülü, dosdoğru ve adaletli olan Kur'an'ın ifadelerine nasıl yakışır?”

Cevap: Evet, Cenâb-ı Haksenin ibadetine de başka bir şeye de muhtaç değildir. Fakat sen ibadete muhtaçsın, mânânen hastasın. İbadetin manevî yaralara ilaç olduğunu birçok risalede ispat ettik. Bir hastanın, hastalığı hakkında, kendisine faydalı ilaçları içirmekteki ısrarına karşılık şefkatli bir hekime, “Senin ne ihtiyacın var ki, bana böyle ısrar ediyorsun?” demesinin ne kadar mânâsız olduğunu anlarsın.

Kur'an'ın, ibadeti terk hakkındaki şiddetli tehditlerine ve vaat ettiği dehşetli cezalara gelince... Nasıl ki bir padişah, idaresi altındakilerin hukukunu gözetmek için basit bir adamı, onların hukukuna zarar veren hatasına göre şiddetli cezaya çarptırır. Aynen öyle de, ibadeti ve namazı terk eden insan, Ezel ve Ebed Sultan'ının raiyeti hükmündeki varlıkların hukukuna mühim bir tecavüz ve mânânen zulmetmiş olur. *Çünkü varlıkların kemâli, Yaraticılarına bakan yüzlerinde tesbih ve ibadetle ortaya çıkar. İbadeti terk eden, varlıkların ibadetini görmez, göremez, belki de inkâr eder.* O zaman, ibadet ve tesbih noktasında yüksek makamda bulunan ve her biri Samed Yaraticının birer mektubu, isimlerinin birer aynası olan varlıkları, yüce makamlarından indirmiş olur. Onları önemsiz, vazifesiz, cansız, perişan kabul ettiğinden hor görür, mükemmelliklerini inkâr ederek haddini aşar.

Evet, herkes kâinatı kendi aynasından görür. Cenâb-ı Hak insanı kâinat için bir ölçek, bir terazi suretinde yaratmıştır. Her insana bu âlemden hususi bir âlem vermiştir, o

âlemin rengini insanın kalbindeki inanca göre gösterir. Mesela gayet ümitsiz ve yaşlı bir şekilde ağlayan insan, etrafındaki varlıkları da ümitsiz bir halde ağlar gibi görür. Sevinçli, neşeli, müjde almış ve coşkun neşesinden gülen bir insan ise kâinatı neşeli, güler bir vaziyette bulur. Aynen bunun gibi, tefekkür eden, ibadet ve tesbih vazifesini ciddi bir şekilde yerine getiren insan, varlıkların gerçekten mevcut ve muhakkak olan ibadet ve tesbihlerini bir derece keşfeder, görür. Gafletle veya inkârla ibadeti terk eden ise varlıkları, mükemmel yaratıldıkları hakikatine tamamen zıt ve yanlış bir surette hayal eder, onların hukukuna mânen tecavüz etmiş olur.

Hem namazı terk eden insan, kendi kendine mâlik bulunmadığından Mâlik'inin bir kulu olan nefesine de zulmeder. Mâlik'i, o kulunun hakkını nefs-i emmaresinden almak için onu dehşetli tehdit eder. İnsan, yaratılışının neticesi ve gayesi olan ibadeti terk ettiğinden, bu, Cenâb-ı Hakk'ın hikmetine ve dilemesine karşı bir tecavüz hükmüne geçer. Bu yüzden insan cezaya çarptırılır.

Kısacası: İbadeti terk eden, hem kendi nefesine zulmeder –oysa nefsi Cenâb-ı Hakk'ın kulu ve kölesidir– hem de bu, kâinattaki mükemmel hukuka karşı bir tecavüz, bir zulümdür. Evet, nasıl ki küfür, varlıkları hor görmedir; ibadeti terk etmek de kâinatın kemâlâtını inkârdır. Hem ilahî hikmete karşı bir haddi aşma olduğundan, insan dehşetli tehdide, şiddetli cezaya müstahak hale gelir.

İşte insanın cezayı hak edişini ve zikredilen hakikati ifade etmek için Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan, mucizevî bir şekilde o şiddetli ifade tarzıyla, belâgatin gereği olarak, halin gereğine tam tamına uygun beyanda bulunuyor.

İkinci Soru

Tabiattan vazgeçen ve imana gelen zât diyor ki:

Her varlığın her yönden, her işinde, her fiilinde ve her şeyiyle Allah'ın dilemesine ve kudretine tâbi olması çok büyük bir hakikattir. Büyüklüğü sebebiyle dar zihinlerimize sığmıyor. Halbuki gözümüzle gördüğümüz bu son derece bolluk, önceki delillerde gösterilen tevhid yolunda eşyanın yaratılışındaki son derece kolaylık, yine Kur'an'ın açık ve kesin hükmü ile

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ¹²

وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ¹³

gibi ayetlerin açıkça işaret ettiği sınırsız kolaylık, o büyük hakikatin çok makbul ve akla uygun bir mesele olduğunu gösteriyor. Bu kolaylığın sırrı ve hikmeti nedir?

Cevap: Yirminci Mektup'un Onuncu Kelime'si olan¹⁴ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ¹⁴ yüce beyanında, bu sır gayet açık, kesin ve ikna edici bir şekilde bildirilmiştir. Bilhassa o mektubun ilavesinde daha açıkça ispatlanmıştır ki, bütün varlıklar tek bir Yaratıcıya

isnat edildiği zaman, onların yaratılışını izah etmek bir tek varlığınkini izah etmek gibi kolaylaşır. Eğer Vahid ve Ehad Zât'a verilmezse bir tek varlığın yaratılışını izah etmek, bütün varlıklarınki kadar zorlaşır ve bir çekirdeğin yaratılışı, bir ağacınki kadar zor olur.

Eğer hakiki Yaratıcısına verilse, kâinat bir ağaç kadar, ağaç bir çekirdek kadar, cennet bir bahar kadar ve bahar bir çiçek kadar kolaylaşır. Açıkça görülen sınırsız bolluk ve ucuzluğun, her varlık türünün sayısız ferdinin ve muntazam, sanatlı, kıymetli varlıkların tam bir kolaylık ve süratle vücuda gelmesinin sırlarını, hikmetlerini gösteren yüzlerce delilden, başka risalelerde etraflıca anlatılan bir-ikisine kısaca işaret edeceğiz.

Mesela, nasıl ki yüz askerinin bir subayın idaresine verilmesi, bir askerinin yüz subayın idaresine verilmesinden yüz derece daha kolaydır. Aynen bunun gibi, bir ordudaki askerlerin teçhizatı bir merkezden, bir kanunla, bir fabrikadan ve bir padişahın emriyle verildiği vakit, âdetâ nicelik olarak bir askerinin teçhizatı kadar kolaylaşır. Tek bir askerinin teçhizatı çeşitli merkezlere, fabrikalara, farklı kumandanlara verildiğinde ise onu hazırlamak âdetâ bir ordunun teçhizatını hazırlamak kadar zor olur. Çünkü bir tek askerinin teçhizatını yapmak için bütün orduya lâzım olan fabrikaların bulunması gerekir.

Hem bir ağacın yaşaması için gerekli maddeler birlik sırrı ile bir kökten, bir merkezden, bir kanun ile verildiğinden, binlerce meyve veren o ağacın yaratılışının bir meyveninki kadar kolay olduğu açıkça görülür.

Eğer birlikten çokluğa gidilse, her bir meyveye gereken maddelerin başka yerden verildiği kabul edilse, bir meyvenin meydana gelmesi bir ağaç kadar zorlaşır. Belki ağacın bir örneği ve fihristi hükmündeki bir tek çekirdeğin varlığı dahi o ağaç kadar zor olur. Çünkü ağacın yaşaması için gereken bütün maddeler, bir çekirdek için de gereklidir.

İşte bunlar gibi yüzlerce misal gösteriyor ki, Allah'ın birliği kabul edildiğinde son derece kolay vücuda gelen binlerce varlığın yaratılışını izah etmek, şirk ve çokluk yolunda bir tek varlığınkini izah etmekten daha kolay olur. Başka risalelerde bu hakikat iki kere iki dört eder derecesinde bir kesinlikle ispatlandığından onlara havale edip burada yalnızca bu kolaylığın ilim ve Cenâb-ı Hakk'ın koyduğu kader kanunu ile kudreti noktasından gayet mühim bir sırrını bildireceğiz. Şöyle ki:

Sen bir varlıksın. Eğer kendini Kadîr-i Ezelî'ye atfedersen, O'nun, seni hiçten, yoktan, bir emirle, sınırsız kudretiyle bir kibrit çakar gibi bir anda yarattığını kabul etmiş olursun. Eğer kendini O'na vermez, belki maddî sebeplere ve tabiatı dayandırırsan, kâinatın muntazam bir özü, meyvesi, küçük bir fihristi ve listesi olduğundan, o vakit seni yaratmak için kâinatı ve bütün unsurları ince bir elek ile eleyip hassas ölçülerle âlemin her tarafından vücudun için lüzumlu maddeleri toplamak gerekir. Çünkü maddî sebepler yalnız terkip eder, toplar. Kendilerinde bulunmayı hiçten, yoktan yapamadıkları,

bütün akıl sahiplerince doğrulanmıştır. Öyleyse küçük bir canlının varlığı için gereken maddeleri âlemin her tarafından toplamaya mecbur kalırlar.

İşte tevhid yolunda ne kadar kolaylık, şirkte ve dalâlette ne kadar zorluk bulunduğunu anla!

İkinci Delil: İlim noktasında sınırsız bir kolaylık vardır. Şöyle ki:

Kader, ilmin bir türüdür; her şeye, manevî ve mahsus kalıbı hükmünde bir miktar tayin eder. Kaderin takdir ettiği o miktar, o şeyin var olması için bir plan, bir model hükmüne geçer. Kudret bir şeyi yarattığı vakit, kaderce takdir edilen o miktara göre gayet kolayca yaratır.

Eğer o şey kuşatıcı, sonsuz ve ezelî bir ilmin sahibi olan Kadîr-i Zülcelâl'e verilmezse –daha önce geçtiği gibi– yalnızca binlerce zorluk değil, yüzlerce imkânsızlık da ortaya çıkar. Çünkü ilahî ilim ve kaderce tayin edilen o miktar olmazsa binlerce haricî ve maddî kalıbın, küçücük bir hayvanın bedeninde kullanılması gerekir.

İşte tek bir Yaratıcıyı kabul etmekte sonsuz kolaylık, dalâlette ve şirkte ise sonsuz zorluk bulunmasının bir sırrını anla, وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصِيرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ¹⁵ ayetinin ne kadar doğru ve yüksek bir hakikati ifade ettiğini gör!

Üçüncü Soru

Eskiden düşman, şimdi dost olan hidayete ermiş adam *diyor ki*:

“Bu zamanda çok ileri giden felsefeciler şöyle der: Hiçbir şey yoktan yaratılamaz ve yok olmaz, kâinat fabrikasını işleten ancak bir terkip ve tahlildir.”

Cevap: Eşya ve hadiseler Kur'an nuru ile bakmayan felsefecilerin en ileri gidenleri, tabiat ve sebepler vasıtasıyla, varlıkların oluşmasını ve yaratılmasını –daha önce ispat ettiğimiz şekilde– imkânsızlık derecesinde zor gördüklerinden, iki kısma ayrılırlar.

Bir kısmı sofistlerdir, insana has bir hususiyet olan akıldan istifa ederek ahmak hayvanlardan daha aşağı düşmüşler. Kâinatın varlığını, hatta kendi varlıklarını dahi inkâr etmeyi, dalâlet mesleğinde sebeplerin ve tabiatın yaratıcı olmasından daha kolay gördüklerinden, hem kendilerini hem kâinatı inkâr edip mutlak bir cehalete saplanmışlar.

İkinci kısım ise bakmış ki, dalâlet yolunda, sebeplerin ve tabiatın yaratıcı olması noktasında, bir sineğin ve bir çekirdeğin bile yaratılmasının sonsuz zorluğu var ve bu, akılı aşan bir güç gerektiriyor. Onun için mecburen yaratılışı inkâr ederek, “Bir şey yoktan var olamaz.” demiş ve yokluğu da muhal görmüş, “Var olan bir şey yok olamaz.” diye hüküm vermişler. Yalnız zerrelere hareketleriyle, tesadüf rüzgârlarıyla bir terkip, tahlil, dağılma ve toplanma suretinde göreceli bir vaziyet hayal etmişler.

İşte gel, ahmaklığın ve cehaletin en aşağı derecesinde, kendini en akıllı zanneden

adamları gör ve dalâletin insanı ne kadar maskara, süflî ve katmerli cahil yaptığını anla, ibret al!

Acaba yeryüzünde her sene dört yüz bin canlı türünü birden dirilten, gökleri ve yeri altı günde yaratan,¹⁶ her bahar altı haftada, mevcut kâinattan daha sanatlî, hikmetli, canlı bir kâinatı inşa eden ezeli bir kudretten; ezeli bir ilmin dairesinde planları ve miktarları belirlenen, Allah'ın ilmi dairesindeki varlıkları göze göstermeyen bir ecza ile yazılmış görünmez bir yazıyı göstermek için sürülen bir madde gibi, zahiren yok olan o varlıklara kolayca haricî vücut vermeyi uzak görmek, yaratılışı inkâr etmek, önceki kısım olan sofistlerin yaptığından daha ahmakça ve cahilce değil midir? Bu talihsizler, mutlak acz içindeki ve elinde yalnızca sınırlı bir iradeden başka bir şey bulunmayan firavunlaşmış nefisleriyle hiçbir şeyi yok edemediklerinden, hiçbir zerreyi, maddeyi hiçten, yoktan var edemediklerinden ve tabiatın elinden, güvendikleri sebepleri yaratmak gelmediği için ahmaklıklarından diyorlar ki: “Bir şey yoktan var olamaz. Var da yok olamaz.” Bu bâtil ve yanlış hükmü Kadîr-i Mutlak hakkındaki fikirlere uygulamak istiyorlar.

Halbuki Kadîr-i Zülcelâl'in iki tarzda yaratması var:

Biri, var olmayan ve benzeri bulunmayan bir şeyi yoktan var etmektir. Yani bir şeyi hiçten, yoktan yaratır ve ona gereken her şeyi de hiçten vücuda getirip eline verir.

Diğeri, inşa ve sanat iledir. Yani kusursuz hikmetini ve pek çok isminin cilvelerini göstermek gibi gayet ince hikmetler için kâinattaki unsurlardan bir kısım varlıkları inşa eder; her emrine uyan zerrelere ve maddelere, rızık verme kanunuyla onlara gönderir ve onlarda çalıştırır.

Evet, Kadîr-i Mutlak'ın iki tarzda, hem yoktan var etmek hem de var olanları bir araya getirmek suretinde yaratması bulunur. Varı yok etmek ve yoku var etmek en kolay, daimî, umumi bir kanundur. Bir baharda, üç yüz bin canlı türünün şekillerini, sıfatlarını, belki zerrelere başka bütün keyfiyet ve hallerini hiçten var eden bir kudrete karşı, “Yoku var edemez!” diyen adam, yok olmalı!

Tabiatı bırakan ve hakikat yoluna giren zât diyor ki:

Cenâb-ı Hakk'a yarattığı zerrelere adedince hamd ü sena ve şükrediyorum ki, tam imanı kazandım, vehimlerden ve sapkınlıktan kurtuldum, kafamda hiçbir şüphe kalmadı.

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ¹⁷

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹⁸

¹ HAŞİYE Bu risalenin telif sebebi, gayet saldırgan ve çirkin bir tarzda iman hakikatlerini küçük görüp bozulmuş aklının yetişmediği şeye hurafe diyenlerin, dinsizliklerini tabiata bağlayarak Kur'an'a hücum etmeleridir. O hücum, kalbe (kaleme) şiddetli bir öfke verdi ki, o dinsizlere ve haktan yüz çeviren bâtil mezheplilere şu şiddetli ve galiz tokatları attı. Yoksa Risale-i Nur'un yolu, nezih ve nazik bir şekilde yumuşak söz söylemektir.

2 “Peygamberleri onlara, ‘Hiç gökleri ve yeri yaratan Yüce Yaratıcı hakkında şüphe edilebilir mi?’ dedi.” (İbrahim sûresi, 14/10).

3 1922 yılı.

4 Bkz. eş-Şehristânî, el-Milel ve’n-Nihal 2/124; el-Îcî, Kitabü’l-Mevâkıf 2/589.

5 Zorunlu, vacip, kendinden olma.

6 Bkz. İbni Kesîr, el-Bidâye 1/149.

7 HAŞİYE Evet, eğer o bağ olursa, o çekirdek Allah’ın koyduğu kader kanunundan bir emir alır, o harika işleri yapabilir. Eğer o bağ kesilirse, o çekirdeğin yaratılışı, koca çam ağacının yaratılışından daha çok donanım, kudret ve sanat gerektirir. Çünkü dağdaki kudret eseri olan büyük bir çam ağacının, bütün dallarıyla, meyveleriyle ve donanımıyla o çekirdekteki kader eseri olan manevî ağaçta mevcut bulunması lâzım gelir. Çünkü o koca ağacın fabrikası o çekirdektir. İçindeki, kaderin takdir ettiği ağaç kudretle ortaya çıkar, bir çam ağacı olur.

8 Zorunlu, vacip, kendinden olma.

9 “Hiç gökleri ve yeri yaratan Yüce Yaratıcı hakkında şüphe edilebilir mi?” (İbrahim sûresi, 14/10).

10 İman nimetini lütfeden Allah’a sonsuz şükürler olsun.

11 Bkz. Mü’min sûresi, 40/60; Müddessir sûresi, 74/42-43.

12 “Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (ahirette) hepinizi diriltmek de, (O’nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28).

13 “Kıyametin oluş işi ise başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter.” (Nahl sûresi, 16/77).

14 “Allah her şeye kâdirdir.” (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50).

15 “Kıyametin oluş işi ise başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter.” (Nahl sûresi, 16/77).

16 Bkz. A’râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/7.

17 Bize ihsan ettiği İslam dini ve tam, yüksek iman nimeti sebebiyle Rabbimize hamdolsun.

18 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32).

